

ОБ'ЄМНО-ПРОСТОРОВИЙ ТЕКСТИЛЬ ЯК СУЧАСНА ФОРМА ТЕКСТИЛЬНОГО ДИЗАЙНУ

Шнайдер А.Б.

м. Херсон

Анотація. У статті зроблено екскурс в історію розвитку та становлення об'ємно-просторового текстилю як особливої його форми. Проаналізовано основні способи використання 3D текстиля у середовищі. Проведено аналіз та систематизацію використання матеріалів, технік та технологій відповідно основним напрямкам застосування об'ємного текстильного дизайну.

Ключові слова: текстиль, 3D текстильні об'єкти, середовище, простір, текстильні матеріали, текстильні техніки, текстильні технології.

Аннотация. Шнайдер А.Б. Объемно-пространственный текстиль как современная форма текстильного дизайна. В статье сделан экскурс в историю развития и становления объемно-пространственного текстиля как особой его формы. Проанализировано основные способы использования 3D текстиля в среде. Проведено анализ и систематизацию использования материалов, техник и технологий соответственно основным направлениям использования объемного текстильного дизайна.

Ключевые слова: текстиль, 3D текстильные объекты, среда, пространство, текстильные материалы, текстильные техники, текстильные технологии.

Annotation. Schneider A. Three dimensional textile as a contemporary form of the textile design. The article deals with excursus to the history and development

of three dimensional textile as its special form. The main methods of the using of 3D textile in space were analyzed. Also were analyzed and systematised using of materials, techniques and technologies according to the main directions of using of three dimensional textile.

Key words: textile, 3D textile objects, space, textile materials, textile techniques, textile technologies.

Постановка проблеми. У сучасному житті великого значення набуває організація простору, середовища, у якому людина постійно перебуває, змінюючи внутрішнє, замкнуте (інтер'єр) на відкрите, зовнішнє (екстер'єр), переходячи з одного в інше. Існує багато способів організації цього простору. Одним з відносно нових і ефективних є текстильний дизайн, зокрема об'ємно-просторовий, трьохвимірний, або, як його зараз називають, 3D (three dimensional) текстиль.

Здатність 3D текстиля виконувати різноманітні функції з організації середовища, створювати його образ використовуючи широкий спектр сучасних матеріалів і технологій у поєднанні з авторськими ідеями і концепціями надзвичайно висока.

На сьогоднішній день відсутня достатня кількість досліджень у цій сфері, окремих публікацій, зокрема в Україні, що не сприяє широкому застосуванню об'ємно-просторового текстиля як арт-об'єктів та дизайнерських об'єктів в організації сучасного середовища в Україні.

Метою статті є визначення ролі сучасних 3D об'єктів текстильного дизайну в організації простору і його можливі функції в цьому просторі.

Результати дослідження. Текстиль у сьогоднішньому розумінні цього терміну сформувався більше п'яти тисяч років тому. Були вироблені основні способи і матеріали для його виробництва, які не змінилися до наших днів. Вони лише вдосконалювалися, поповнювалися новими технологіями виготовлення волокна, виготовлення самого текстильного виробу та технологіями його оздоблення. Увесь цей час аж до другої половини XIX століття текстиль залишався незмінним за формою, дизайнери працювали лише над його структурою та композиційно-пластичним вирішенням у межах площини полотна.

Уже на ранніх стадіях розвитку текстиля виділилися напрямки декорованого текстиля, який призначався для обрядових та сакральних церемоній, декорування інтер'єрів знаті та їхнього одягу. Тоді вже застосовувалися такі способи оформлення та дизайну текстиля, як ткання, плетіння, звалювання, фарбування, вибійка (друк), розпис. В епоху середньовіччя в Європі зароджується гобелен як новий вид оформлення інтер'єрів текстилем, над дизайном картонів до яких працювали відомі художники. Після занепаду гобеленового виробництва у XIX ст. відродження його почалося у середині XX ст. і пов'язане з ім'ям Жана Лурса (Jean Lurcat), французького художника, який створив нову концепцію сучасного гобелену і підняв його на рівень високого мистецтва. Новий гобелен усе ще був 2D,

площинний, але, мабуть, саме Люрса ми можемо завдячувати бурхливому становленню і розвитку просторового, 3D текстиля у практиці сучасного текстильного дизайну та мистецтва. У 1961 році Люрса став організатором Центру класичного та сучасного гобелена у Лозанні (Швейцарія) і з 1962 року у ньому відбувались Бієнале гобелену.

За задумом Люрса бієнале повинна була бути настінною (“mural”), тобто 2D. Уже в першому каталозі відомі архітектори Ле Корбюзьє (Le Corbuier) і Річард Нойтра (Richard Neutra) виразили ідею інтеграції гобелена з архітектурою. Парадоксально, але ця точка зору не набула послідовників тому, що виявилася „поза модою“.

Але вже починаючи з другої бієнале на виставці можна бачити не лише роботи в техніці класичного гобелену. Починається створення абсолютно нових форм текстиля і дослідження технік, технологій та матеріалу. Однією з перших, хто „вийшов“ повністю у „простір“, була Магдалена Абаканович (Magdalena Abakanovicz), Польща. Вона не лише повністю „відірвалася“ від площини, але й почала вдалі експерименти з дизайну, пластичних рішень, формотворення самих об’єктів та використання нетрадиційних до цього часу матеріалів. У зв’язку з використанням м’яких текстильних матеріалів ці текстильні об’єкти одержали також назву „м’яка скульптура“.

Значний внесок у розвиток та становлення 3D текстиля зробили такі відомі художники, скульптори і дизайнери, як Крісто, Мікельанджело Пістолетто, Наомі Кобаяші, Ріцці Якобі, Дженніс Кунеліс, Роберт Морріс, Роберт Раушенберг, Пітер Коглер та багато інших. На теренах пострадянського простору першими почали експериментувати з об’ємним текстилем художники Прибалтики, будучи на той час лідерами у сфері текстильного мистецтва та дизайну і особливе місце належить Руті Богустовій, яка першою почала створювати текстильні об’єкти та інсталяції.

Аналізуючи сьогоденний стан текстильного мистецтва та дизайну, зокрема сфери 3D текстиля та текстильної інсталяції, можна констатувати величезну різноманітність, зумовлену використанням матеріалів, технік, технологій, різних підходів до концепційного, композиційного вирішення об’єктів, а також метою їх застосування. На сьогодні до текстильних матеріалів належать: різного виду та походження волокна, папір, шкіра, хутро, дріт, сіно, солома, лоза, водорості та всі матеріали, які містять волокно, а відповідно і матеріали, виготовлені з них - натуральні, синтетичні, штучні тканини і хутра, шкірзамінники, сітки, шнури, троси. Для створення необхідних властивостей та ефектів текстильні матеріали піддаються травленню, фарбуванню, формуванню, амальгамуванню, лазерній обробці, термообробці, гальванопластиці, різноманітним типам друку. Сучасні барвники дають можливість надати текстильному матеріалу будь-яких кольорів та ефектів - звичайних кольорів, флуоресцентних, таких, що відбивають світло, які видно в інфрачервоному світлі.

Усі ці, мабуть, найбільш надзвичайні можливості з усіх матеріалів та технік мистецтва та дизайну надають текстильному дизайну величезних, необмежених можливостей. В залежності від мети створення об'єкту та творчого задуму художник та дизайнер мають змогу обрати необхідні та бажані для втілення задуму матеріали. Ці матеріали дають можливість вільно оперувати формами, конструкцією, витримуючи значні навантаження, а головне, дають можливість виконання таких об'єктів як в інтер'єрі (indoor), так і в екстер'єрі (outdoor). Також завдяки матеріалам, які використовуються, текстильні об'єкти можуть бути „м'якими“, „м'якою скульптурою“, або „жорсткими“, „холодними“.

Усі ці якості текстиля дають можливість використовувати його для організації простору сучасних інтер'єрів та екстер'єрів різного напрямку і стилю. Текстильні об'єкти, в залежності від задуму архітектора чи дизайнера, художника або їхньої співпраці, можуть бути домінуючим, навколо яких організовується простір відповідно до форми, кольору, концепції, естетичного навантаження об'єкту. Об'єкти в такому разі виступають центром композиційного вирішення середовища. В залежності від середовища вони можуть бути активні у кольорі, матеріалі, техніці, структурі, текстурі, архітектоніці, активні, часом аж до агресивності, або, будучи центром середовища, надавати йому м'якості, легкості, інтимності. Знову ж таки, в залежності від задуму, текстиль може виконувати і другорядні функції, надаючи середовищу необхідних якостей, створюючи фон, гармонізуючи, підкорюючи середовище головним акцентам. Текстильні дизайнерські 3D об'єкти можуть бути також і засобом формування і створення самого простору, поділу його на зони, відіграючи роль майже глухих перегородок, формальних меж розподілу простору, створювати бажані напрямки руху.

У будь-яких з вищевказаних випадків велике значення має „естетизація“ самого текстильного матеріалу, з якого виготовляється об'єкт та вміння підкреслити його фактуру, структуру і доцільність використання саме в цій композиції. Часто використання матеріалу диктує композиційне, колористичне, архітектонічне вирішення як 3D об'єкта, так і всього простору. Оскільки майже для всіх текстильних матеріалів характерні м'якість, теплота, „дружність“ до людини (people friendly) навіть при досить жорстких обробках, одна з основних властивостей текстиля, 3D включно, полягає в пом'якшенні, одухотворенні майже будь-якого простору, створенні затишку і комфорту. Іншими випадками є створення hi-tech просторів та об'єктів з використанням блискучого металевого та металізованого волокна, синтетики, скла та обробок лазером, амальгамами та іншими ефектами „холоду“.

Особливе місце займає самостійний текстильний арт- або дизайн-об'єкт. Він створюється як твір мистецтва і не прив'язаний до якого-небудь простору. Він є самодостатнім твором, основними у якому є концепція, композиція, колір, їх взаємозв'язок з матеріалом, структурою, технікою, технологією. Взаємозв'язок усіх цих складових дає можливість судити про художні, естетичні

якості твору і досягнення автором визначеної цілі (також це стосується всіх попередніх способів застосування 3D текстильних об'єктів).

Нажаль, в Україні об'ємно-просторовий 3D текстиль дуже слабо розвивається як об'єкт безпосередньої організації середовища в силу багатьох об'єктивних та суб'єктивних причин, основною з яких є неготовність замовників, а в багатьох випадках і публіки сприймати дані твори як самостійні, які мають композиційну, естетичну, філософську цінність, не є поробками чи ремеслом (craft) і мають не меншу цінність, ніж скульптура чи живопис. Наразі основними місцями, де можна бачити 3D текстиль є разові виставки або великі бієнале - „Текстильний шал“ (Львів), міжнародна виставка та симпозиум сучасного текстиля „Скіфія“ (Херсон), та триєнале - Всеукраїнська триєнале текстиля (Київ).

Висновки

1. Проведене дослідження показало витоки та напрямки розвитку та застосування дизайнерських та художніх об'ємно-просторових композицій (3D об'єктів) в організації середовища на сучасному етапі.
2. Аналіз основних властивостей матеріалів технік та технологій дозволяє зробити висновки про їх активний вплив на художні якості творів та їхнє призначення у середовищі.
3. Існує актуальна необхідність розвитку і входження об'ємно-просторового 3D текстиля в сучасний український простір інтер'єру та екстер'єру.

Подальші напрямки дослідження - вивчення концепційних, композиційних та формотворчих особливостей об'ємно-просторового 3D текстиля.

Література:

1. Mara Mira, Dionisio Gazquesmendez. Pilar Sala, naturaleza y Arte 1990-2000. Ayuntamiento de Lorca, 2000, Espana.
2. Sandra Kalniete. Latvju tekstilmaksla. - Riga: Liesma, 1989.
3. Erica Billeter, Maurice Frechuret. 16 Biennale Internationale de Lausanne. - Lausanne, CIPAM, 1995.
4. Г.Кусько, О.Падовська. Художній текстиль, львівська школа. - Львів: Polly, 1998.

Надійшла до редакції 9.04.2009